

249085

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

249085

สุขภาพจิต การดูแลตนเอง และความพร้อมที่ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์
โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

หญิง จิโรจน์

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา)

ปีการศึกษา 2553

b00254329

สุขภาพจิต การดูแลตนเอง และความท้าทายในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์
โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

หฤทัย จงไกรจักร

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา)
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

MENTAL HEALTH, SELF-CARE, AND JOB BURNOUT OF MEDICAL
PERSONNEL AT HRH PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN
MEDICAL CENTER

HARUTHAI JONGKRAIJAK

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE
(COUNSELING PSYCHOLOGY)

2010

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ สุขภาพจิต การดูแลตนเอง และความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ชื่อผู้เขียน นางสาวหฤทัย จงไกรจักร

สาขาวิชา จิตวิทยาการให้คำปรึกษา

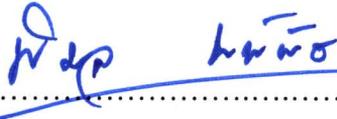
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมร สุริยาศศิน ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริบูรณี สายโกสุม

รองศาสตราจารย์จตุรพร ลีมนั้นจริง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมล พูพิพิช)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ดร. แสงจันทร์ ยิ่งสัมพันธ์เจริญ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมร สุริยาศศิน)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริบูรณี สายโกสุม)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์จตุรพร ลีมนั้นจริง)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ สุขภาพจิต การดูแลตนเอง และความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ชื่อผู้เขียน นางสาวหฤทัย จงไกรจักร
ชื่อปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา จิตวิทยาการให้คำปรึกษา
ปีการศึกษา 2553

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมร สุริยาศิน ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริบูรณ์ สายโกสุม
3. รองศาสตราจารย์จตุรพร ลิ้มมันจริง

249085

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับสุขภาพจิต การดูแลตนเอง
และความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ (2) เปรียบเทียบสุขภาพจิต
การดูแลตนเองและความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ จำแนกตาม
ปัจจัยชีวสังคม (3) เปรียบเทียบสุขภาพจิต การดูแลตนเองกับความท้อแท้ในการ
ปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตและการดูแล
ตนเองกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน
การวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 320 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ
ตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ประกอบด้วยแบบสอบถาม 4 ตอน ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยชีวสังคม
แบบสอบถามสุขภาพจิต (Thai GHQ-12) แบบสอบถามการดูแลตนเอง และแบบสอบ-
ถามความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน (Maslach Burnout Inventory--MBI) สถิติที่ใช้ในการ-

วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. บุคลากรทางการแพทย์ส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตปกติดี มีการดูแลตนเอง ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทั้ง 7 ด้าน คือ การพัฒนาการรู้จักตนเอง การติดต่อสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ การบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ การเผชิญปัญหา การพัฒนา และดำรงรักษาระบบสนับสนุนทางสังคม การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา และการดูแลสุขภาพร่างกายทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง และมีความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยมีความท้อแท้ในการปฏิบัติงานด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการลดค่าความเป็นบุคคลของผู้อื่นและด้านการลดค่าความสำเร็จของตนเองอยู่ในระดับต่ำ

2. บุคลากรทางการแพทย์ที่มีปัจจัยชีวิตสังคมต่างกัน มีสุขภาพจิตและการดูแลตนเอง ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีปัจจัยชีวิตสังคมด้านภาระหนี้สินต่างกัน ทำให้มีความท้อแท้ในการปฏิบัติงานด้านการลดค่าความสำเร็จของตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. บุคลากรทางการแพทย์ที่มีสุขภาพจิต กับการดูแลตนเอง โดยรวมต่างกันมีความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. บุคลากรทางการแพทย์ที่มีสุขภาพจิต ไม่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ($r = 0.369$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบุคลากรทางการแพทย์ที่มีการดูแลตนเองทั้ง โดยรวมและรายด้าน 7 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางลบกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ($r = -0.369$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Using the proportional random sampling method, the researcher selected a sample population consisting of 320 medical personnel employed at HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Medical Center.

Four questionnaires were used as instruments of research. One questionnaire elicited data concerning biosocial factors. Again, using the Thai General Health Questionnaire-12 (GHQ-12), the researcher gathered data concerning the mental health of the subjects of investigation. Additionally, a third questionnaire was concerned with collecting self-care data. Finally, the fourth questionnaire involved job burnout and was based on the Maslach Burnout Inventory (MBI).

Using techniques of descriptive statistics, the researcher analyzed the data collected in terms of frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation. The techniques of t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson's product moment correlation coefficient method were also employed by the researcher.

Findings are as follows:

1. Most of the medical personnel under examination had normal mental health.

They exercised self-care in an overall picture and in seven aspects. These seven aspects were development of self-awareness; efficient communication; efficient time management; coping strategies; the development of a social support system; religious practices; and general self-care. Overall and in the just mentioned seven aspects, the subjects of

investigation exercised self-care at a moderate level.

249085

Overall, their job burnout level was low. Job burnout in the aspect of emotional exhaustion was found to obtain at a moderate level. The aspects of depersonalizing others and reduced sense of personal accomplishment were evinced at a low level.

2. Medical personnel who differed in biosocial factors did not exhibit concomitant differences in mental health and self-care. Medical personnel who differed in the aspect of debt stress did evince differences in job burnout in the aspect of reduced sense of personal accomplishment at the statistically significant level of .05.

3. Medical personnel who overall differed in mental health and self-care exhibited parallel differences at the statistically significant level of .05 in regard to job burnout in three aspects.

4. In regard to these medical personnel, it was found that having mental health problems was positively correlated with job burnout ($r = 0.369$) at the statistically significant level of .05. The maintenance of self-care in an overall picture and in seven aspects was determined to be negatively correlated with job burnout ($r = -0.369$) at the statistically significant level of 0.05.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วย ความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมร สุริยาศศิน ประธานกรรมการควบคุมปริญญาบัตร รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริบุญรณ์ สายโกสุมและรองศาสตราจารย์จตุรพร ลิ้มมันจริง กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ความรู้ คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนการให้กำลังใจอย่างดียิ่ง จนกระทั่งผู้วิจัยสามารถ ดำเนินการทำปริญญาบัตรนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ดร. แสงจันทร์ ยิ่งสัมพันธ์เจริญ ผู้กรุณาเป็นประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ นายแพทย์สุธีร์ รัตนมงคลกุล นายแพทย์กิตติพงษ์ คงสมบูรณ์ และ นายแพทย์ปฏิรพ ปองประพฤทธิ์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยจาก บุคลากรทางการแพทย์ และขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่เป็นทั้งเพื่อนร่วมวิชาชีพ ที่คอยให้กำลังใจและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอย ห่วงใย เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย ตั้งแต่เริ่มศึกษาจนกระทั่งทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไป ได้ด้วยดี

हत्यय जगैरज्जर

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญตาราง	(12)
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
สมมติฐานของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพจิต	15
แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลตนเอง	37
แนวคิดเกี่ยวกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	75
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	93
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	94
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	94
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	98
คุณภาพของเครื่องมือ	103
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	107

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	107
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	109
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา.....	110
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติอ้างอิง.....	116
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	138
สรุปผลการวิจัย.....	140
การอภิปรายผล	145
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	168
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	168
 ภาคผนวก	
ก ราชานามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	172
ข แบบสอบถาม	174
ค หนังสือรับรองโครงการวิจัย.....	188
บรรณานุกรม.....	190
ประวัติผู้เขียน	203

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและขนาดตัวอย่างของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปีงบประมาณ 2552	92
2 ข้อคำถามแต่ละด้านของการดูแลตนเอง.....	100
3 เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามการดูแลตนเอง	101
4 ข้อคำถามแต่ละด้านของความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน	102
5 เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน.....	102
6 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการดูแลตนเอง รวม 7 ด้าน.....	104
7 ค่าความเชื่อมั่นของความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน	105
8 ค่าความเชื่อมั่นของสุขภาพจิต การดูแลตนเอง และความท้อแท้ ในการปฏิบัติงาน	106
9 จำนวนและร้อยละจำแนกตามปัจจัยชีวสังคมของบุคลากรทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	110
10 จำนวนและร้อยละจำแนกตามระดับสุขภาพจิตของบุคลากรทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	114
11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดูแลตนเอง 7 ด้าน ของบุคลากร ทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	114
12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	115
13 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตปกติดี กับ ปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี Independent Sample t test	117

ตาราง	หน้า
14 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตไม่ดี กับ ปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี Independent Sample <i>t</i> test	118
15 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตปกติดี กับ ปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี One-way ANOVA	119
16 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตไม่ดี กับ ปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี One-way ANOVA.....	120
17 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยการดูแลตนเองโดยรวม กับ ปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี Independent Sample <i>t</i> test	121
18 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยการดูแลตนเองโดยรวม กับปัจจัยชีวสังคม โดยใช้วิธี One-way ANOVA	122
19 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามเพศ	123
20 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามอายุ	124
21 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามรายได้	125
22 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามภาระหนี้สิน	126
23 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามสถานภาพสมรส	127
24 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามสายงานที่ปฏิบัติ	128
25 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน .	129

ตาราง	หน้า
26 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามชั่วโมงการทำงาน	130
27 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามสุขภาพจิต โดยใช้วิธี Independent Sample <i>t</i> test.....	131
28 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน จำแนกตามการดูแลตนเอง โดยใช้วิธี One-way ANOVA.....	132
29 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการดูแลตนเองกับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ โดยใช้วิธี Scheffe.....	133
30 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการดูแลตนเองกับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานด้านการลดค่าความเป็นบุคคลของผู้อื่น โดยใช้วิธี Scheffe.....	134
31 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการดูแลตนเองกับความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานด้านการลดค่าความสำเร็จของตนเอง โดยใช้วิธี Scheffe.....	134
32 ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิต กับความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในภาพรวม	136
33 ความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลตนเอง โดยรวมและรายด้านกับ ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในภาพรวม	136